

Goedheilig! over Sint-Maarten en Sinterklaas

Categorie

Actueel

Aantal deelnemers

Acht tot twaalf

Leeftijd

12 – 14 jaar

Duur / aantal bijeenkomsten

Een bijeenkomst van twee uur

Auteur

Geertje de Vries

KORTE BESCHRIJVING

In dit item leren jongeren de christelijke achtergrond van Sint-Maarten en Sinterklaas herkennen. De bijeenkomst begint met een verkenning van het begrip 'heilige' door middel van uitsprakenkaartjes. Daarna verdiepen de deelnemers zich in een van de twee 'goedheiligmannen' en hun inspiratie. Hierbij wordt ook een bijbelse verdieping aangebracht. Het is van belang dat de deelnemers leren zien dat mensen zoals Maarten en Nicolaas zich lieten inspireren door het christelijke geloof en dat bijbelse verhalen zich laten vertalen naar heel concrete daden. De verhalen rond deze beide heiligen, hun bijbelse inspiratiebronnen en de link naar de wereld van nu worden ten slotte door de deelnemers vertaald in een presentatie (bijvoorbeeld een toneelstukje, een sketch, een rap of een lied).

DOEL

- De deelnemers kennen de religieuze achtergrond van de feesten Sint-Maarten en Sinterklaas.
- De deelnemers kunnen de elementen van deze feesten (geven en ontvangen) verbinden met bijbelse verhalen.
- De deelnemers vormen zich een mening over naastenliefde en de manier waarop deze door de verhalen over deze beide heiligen naar voren wordt gebracht.

VERANTWOORDING

Sinterklaas en Sint-Maarten zijn volksfeesten die behoren tot het cultuurofgoed van Nederland. Iedereen kent ze. Maar minder bekend is de christelijke oorsprong van deze feesten. Zelfs het woord 'sint', afgeleid van het Latijnse *sanctus* ('heilig'), wordt door velen niet meer als christelijk herkend. Over de naamgevers van deze feesten, Sint-Maarten en Sint-Nicolaas, bestaan prachtige legendes die verhalen over hun goedheid. Ze worden niet voor niets 'goed' en 'heilig' genoemd. Deze verhalen laten zich moeiteloos verbinden met de geest van het evangelie, waarin liefde voor de naaste en opkomen voor de zwakkere een belangrijke rol spelen – bijvoorbeeld in de gelijkenis over de barmhartige Samaritaan en de verhalen waarin Jezus zich ontfermt over zieken of uitgestoten. In de legendes over Sint-Maarten en Sint-Nicolaas weerklinken ook uitspraken uit de bergrede (Matteüs 5) en de volgende uitspraak in Matteüs 25: "Alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijksten van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan" (NVB).

VOORBEREIDING

Algemeen

- Lees het hele item goed door, inclusief de bijlagen.
- Zorg voor een geschikte ruimte. De ruimte moet groot genoeg zijn om ongestoord in twee groepen te kunnen werken. Zorg anders voor een tweede ruimte.
- Leg alle benodigdheden klaar.

Persoonlijke voorbereiding

Sta met name stil bij het onderdeel VERDIEPING. Neem bijlage 4 nog eens door en vul het werkblad in alsof je zelf deelnemer bent. Doe dat voor beide versies (Sint-Nicolaas en Sint-Maarten). Het is belangrijk om dit onderdeel extra goed voor te bereiden, zodat je in staat bent om de jongeren hierbij te helpen als dat nodig is.

BENODIGDHEDEN

- Bijbels voor alle deelnemers;
- Een kopie van bijlage 1 (in kaartjes geknipt);

Goedheilig! over Sint-Maarten en Sinterklaas

- Kopieën van bijlage 2 en 3 voor de helft van de deelnemers;
- Kopieën van bijlage 4 voor alle deelnemers;
- Pennen en schrijfpapier.

PROGRAMMA

5 minuten

Opening

Heet de jongeren welkom en bied eventueel iets te drinken aan. Maak zo nodig een voorstelrondje. Vertel kort iets over de opzet van dit item (zie KORTE BESCHRIJVING).

20 minuten

Verkenning

Vraag de jongeren om eens na te denken over wat een heilige nu eigenlijk is. Sint-Maarten en Sint-Nicolaas zijn misschien wel de bekendste voorbeelden van heiligen. Maar wat is een 'heilige' voor de deelnemers?

Leg de uitsprakenkaartjes (bijlage 1) op tafel. Laat de deelnemers er om beurten één kiezen. De deelnemer die een bepaald kaartje pakt, mag als eerste zeggen wat hij of zij van deze uitspraak vindt. Daarna mogen de anderen reageren. Is er genoeg over gezegd, dan wordt het kaartje teruggelegd en pakt de volgende deelnemer een kaartje.

In dit gesprek zullen verschillende aspecten aan de orde komen die te maken hebben met de plaats en de rol van heiligen, vroeger en nu. Het is hierbij belangrijk om te weten dat heiligen vaak een sterke lokale betekenis hadden: mensen waren vertrouwd met en trots op 'hun' heilige. Vaak werd de persoon van de heilige ervaren als iemand tot wie men gemakkelijk kon bidden, iemand die dicht bij de mensen stond dan bijvoorbeeld Jezus of God zelf. Een heilige fungeerde eigenlijk als een soort tussenpersoon tussen God en gewone mensen. In de protestantse traditie zijn de heiligen als zodanig verdwenen. Mensen kunnen wel een voorbeeldfunctie hebben, een 'voorbeeldig' leven leiden. Maar heilig? Dat is alleen God, in het protestantse gedachtengoed.

25 minuten

Verdieping

Maak twee groepen. Geef aan de ene groep het verhaal over Sint-Nicolaas (bijlage 2) en aan de andere groep de legende over Sint-Maarten (bijlage 3). Deel daarna de werkbladen (bijlage 4) uit.

Laat de jongeren hun verhaal lezen en het werkblad invullen. Aan de hand van de vragen doen de jongeren kennis op over Sint-Nicolaas en Sint-Maarten en leggen ze een link met bijbelse verhalen. Houd in de gaten of de jongeren eruit komen en help hen zo nodig een handje.

Laat tot slot de groepen aan elkaar vertellen wat hun antwoorden op de vragen zijn.

60 minuten

Verwerking

Laat elke groep een presentatie maken over de heilige waarover ze hebben gelezen. De presentatie kan bijvoorbeeld de vorm krijgen van een toneelstukje, een sketch, een rap of een lied. In de presentatie verwerken de deelnemers hun antwoorden op het werkblad: de boodschap in het verhaal over de heilige, de 'bijbelse' boodschap die daarmee te maken heeft en de link naar de wereld van nu. Geef aan dat de presentatie 5 à 10 minuten mag duren.

Laat beide groepen hun presentatie instuderen en ten slotte uitvoeren voor de andere groep.

10 minuten

Afsluiting

Houd een kort nagesprek. Stel bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Hoe was het om dit te doen?
- Wat heb je geleerd over deze feesten dat je nog niet wist?
- Wat vind je van de manier waarop Sint-Maarten en Sint-Nicolaas leefden vanuit hun geloof?
- Denk je dat zij nog steeds een voorbeeld voor je kunnen zijn?

Goedheilig! *Over Sint-Maarten en Sinterklaas*

TIPS

- Dit item is opgezet als één bijeenkomst. Het is echter goed mogelijk om het programma te verdelen over twee bijeenkomsten. *Opening, Verkenning* en *Verdieping* kunnen dan op de eerste bijeenkomst plaatsvinden; *Verwerking* en *Afsluiting* tijdens het tweede samenzijn.
- Eventueel kan de *Verwerking* worden uitgebreid tot het maken van een videoclip.

BIJLAGEN

1. Uitsprakenkaartjes
2. Verhaal Sint-Nicolaas
3. Verhaal Sint-Maarten
4. Werkblad
5. Achtergrondinformatie

UITSPRAKENKAARTJES

1. Een heilige is een mens waar
Gods licht doorheen schijnt.

5. Heilig en schijnheilig liggen
dicht bij elkaar.

2. Een heilige is een engel zonder
vleugels.

6. Een heilige is een voorbeeld
voor andere mensen.

3. Iedereen kan een heilige zijn.

7. Aan heiligen van vroeger
heb je nu niets meer.

4. Een heilig boontje zijn?
Mij niet gezien!

8. _____
_____
_____

VERHAAL SINT-NICOLAAS

Nicolaas en de dochters van de koopman

Een legende over de heilige Nicolaas, bisschop van Myra

In Myra woonde eens een koopman, wiens vrouw gestorven was. Hij was daar zo vertwijfeld over, dat zijn zaken hem niets meer konden schelen. Hij zat heel vaak in de kroeg en probeerde zijn verdriet te verdrinken. Als iemand hem vroeg om een potje te kaarten, zei hij geen nee. Maar hij speelde zo onverschillig dat het hem koud leek te laten of hij won of verloor. Zo smeedt hij in korte tijd zijn hele vermogen over de balk.

Nu had de koopman drie dochters. Die hadden allemaal wel met een goede man willen trouwen. Maar in Myra was het de gewoonte om je dochters een rijke bruidsschat mee te geven en daar had de koopman het geld niet voor. Hij kwam op de slechte gedachte zijn jongste dochter op de slavenmarkt te verkopen om met de opbrengst de twee oudste dochters te kunnen uithuwelijken. De bisschop van Myra, de heilige Nicolaas, hoorde dat. Haastig ging hij naar zijn vrienden om geld in te zamelen. Hij zei dat het voor een man in grote moeilijkheden was en vroeg of ze hem misschien een goudstuk konden geven.

's Avonds had hij een hele zak vol. Hij sloop stiekem naar de tuin achter het huis van de koopman en gooide de zak door het open raam in de kamer van de meisjes. De koopman dankte de hemel voor dat geschenk. Hij gaf voor zijn oudste dochter een vrolijke bruiloft en schonk haar de vereiste bruidsschat.

Maar voor de tweede dochter had hij niet genoeg meer. Nicolaas ging nog een keer uit bedelen en alles verliep net als de eerste keer. Omdat de jongste dochter nu ook een man moest krijgen, zocht Nicolaas zijn vrienden voor de derde keer op. Sommigen keken al geërgerd, maar omdat Nicolaas zei dat het om een zaak van leven en dood ging, kwam het goud toch bij elkaar.

Dit keer was de koopman echter op de loer gaan liggen. Toen de bisschop de zak door het raam had gegooid, kwam hij achter een struik vandaan en hield zijn weldoener aan de slip

van zijn mantel vast. Maar die trok hem snel uit, liet de mantel in de handen van de koopman achter en verdween in de duisternis.

De volgende avond, toen de wind van zee koel door de straten waaide, deed de koopman de mantel om en haastte zich naar een wijnhuis. De waard herkende de bisschopsmantel en zei: "Ben je al zo diep gezonken dat je de mantel van onze bisschop steelt?" Toen schrok de koopman. Nu wist hij wie hem had geholpen.

De koopman ging met de mantel naar het huis van de bisschop, vouwde hem op en legde hem op de drempel. Hij schaamde zich en durfde de mantel niet zelf aan de bisschop te geven. Maar het was net of Nicolaas de koopman had verwacht. De deur ging open en Nicolaas vroeg hem binnen. Ze praatten lang met elkaar.

Opeens zag de koopman zijn liederlijke leven voor zich en speet het hem dat hij zo'n slechte vader voor zijn dochters was geweest. Hij viel voor de bisschop op zijn knieën, maar die trok hem overeind en zei: "Geld en goud brengen veel ongeluk in de wereld. Maar soms kun je er nood mee lenigen en levens mee redden. Bedank niet mij, maar denk aan Hem die ons maant een leven vol liefde en goedheid te leiden." En bij die woorden wees Nicolaas naar de hemel.

Vanaf die dag veranderde de koopman zijn leven. En de mensen in Myra wisten niet goed wie Nicolaas nu méér had geholpen: de dochters of hun vader.

Bron: Verschuren, I. (2000). *Daar wordt aan de deur geklopt. Verhalen voor Sint Nicolaas, liedjes en recepten*. Zeist: Uitgeverij Christoffor.

VERHAAL SINT-MAARTEN

De legende van Sint-Maarten

Lang geleden, rond het jaar 316, wordt in het zuiden van Hongarije ene Maarten geboren. De vader van Maarten is soldaat. Niet een gewone soldaat, maar een officier: hij geeft leiding aan meer dan honderd gewone soldaten, in het leger van de keizer van Rome. De Romeinen zijn met hun grote leger de baas over heel Europa.

Voor de ouders van Maarten is de keizer zo'n beetje een god. De keizer kan alles en mag alles. Hij is de baas over alle mensen van de wereld, denken ze. De keizer is almachtig, zeggen de mensen, hem alleen moet je gehoorzamen. Wat de keizer zegt, moet je doen. Wie dat niet doet, krijgt straf of komt in de gevangenis. Maarten leert al vroeg om de keizer te gehoorzamen. Doen wat de keizer zegt, hem dienen, is het beste. Als Maarten oud genoeg is, wordt hij ook soldaat in het leger van de keizer.

Maarten komt terecht in Frankrijk, bij de stad Amiens. Ook hij is dan een baas geworden, over tien soldaten. Op een koude, mistige dag rijdt Maarten met die tien soldaten naar de stad. Ze hebben een boodschap van de keizer overgebracht en zijn op de terugweg. Ze willen graag voor het donker in de stad zijn. Want wie te laat komt, vindt de poort van de stad gesloten. En dan moet je wachten tot de volgende morgen. Het is koud. Maarten en zijn soldaten maken haast.

Nog net op tijd komen ze aan bij de grote stadspoort. Op het moment dat Maarten de poort inrijdt, stapt uit het halfdonker een blote bedelaar naar voren. Er zijn zo veel bedelaars. Overal kom je ze tegen. In lompen gekleed, soms naakt. Nu, in de herfst, bibberend van de kou. De bedelaar vraagt om wat centen. Maarten houdt zijn paard in. De andere soldaten rijden hem voorbij, de stad in. Zonder een cent op zak wordt Maarten zo getroffen door de arme bedelaar, dat hij van zijn paard afstapt. Hij denkt bij zichzelf: wat kan ik nu voor zo'n arme man doen, zonder geld?

Plotseling trekt Maarten zijn zwaard. Met het scherpe zwaard snijdt hij zijn ruime, warme soldatenmantel in tweeën. Eén van de stukken geeft hij aan de arme bedelaar. De man

loopt blij weg: hij krijgt het weer warm – in een soldatenmantel nog wel! De andere soldaten lachen Maarten hard uit: "Dat kost je een nieuwe mantel, Maarten. En als je niet oppast, nog een pak rammel ook!"

Die nacht ligt Maarten in bed en heeft een droom. In die droom komt Jezus naar hem toe, slechts gekleed in een halve soldatenmantel. Maar die had Maarten toch aan de arme bedelaar gegeven? Dan hoort hij Jezus tot de engelen zeggen: "Hier heb je nou die Maarten. Die ongedoopte Romeinse soldaat. Hij heeft mij zien staan en mij gekleed!"

De droom maakt zo'n indruk op Maarten dat hij zich de volgende dag laat dopen en christen wordt. Hij wil ook niet langer in het leger blijven. Hij gaat als monnik in de buurt van de stad Tours wonen. Hij doet veel goede dingen voor de mensen daar. Zo veel dat zijn naam in heel de streek bekend wordt.

Wanneer op zekere dag de bisschop van Tours sterft, willen de mensen Maarten tot bisschop maken. Maar hij wil niet. Hij wil geen hoge baas zijn, met allemaal poeha. Op een middag ziet Maarten allemaal mensen aankomen. Ze willen hem meenemen om hem bisschop te maken. Waar kan hij heen? Waar kan hij zich snel verstoppen, zodat niemand hem vindt? Gauw verstopt hij zich in het ganzenhok. Daar zal toch wel niemand gaan zoeken. Maar de ganzen vinden deze nieuwe mensengans maar vreemd. Ze beginnen hard te gakk en zo verraden ze Maarten. Hij wordt gevonden en meegenomen naar de stad. Daar wordt hij tot bisschop gemaakt.

Maar Maarten blijft eenvoudig. Hij blijft goed doen, juist voor de armen. 85 jaar is hij wanneer hij dood gaat. De verhalen over Maarten worden overal verteld en het duurt niet lang voor de mensen zeggen: "Die Maarten, dat was niet zo maar een mens. We moeten hem maar 'heilig' noemen: de heilige Sint-Maarten."

Bron: Legende van Sint Maarten (2006). <http://www.arkade.nl/beeldwijzer/stmaarten/legende-stmaarten.html> (bewerkt).

WERKBLAD

*Je hebt zojuist een verhaal over een heilige gekregen.
Lees het verhaal en beantwoord de volgende vragen samen met je groep.*

1. Over welke heilige gaat het verhaal?

---

2. Wat is de boodschap van dit verhaal? Probeer dit in twee zinnen op te schrijven.

---

*Je gaat nu een bijbelverhaal lezen. Bij elke heilige hoort een ander bijbelverhaal.
Heb je het verhaal over Sint-Maarten gelezen? Lees dan Matteüs 25: 31-40.
Heb je het verhaal over Sint-Nicolaas gelezen? Lees dan Lucas 19: 1-10.*

3. Wat zijn de overeenkomsten tussen het bijbelverhaal en het verhaal over de heilige?

---

4. Bedenk een voorbeeld uit de wereld van nu, waarin de boodschap van het bijbelverhaal en het verhaal over de heilige een rol speelt. Denk bijvoorbeeld aan een situatie thuis of op school, of iets wat in het nieuws is.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Tradities rond het vieren van Sinterklaas en Sint-Maarten

Sint-Nicolaas

Sint-Nicolaas leefde in de vierde eeuw en was bisschop van Myra in Klein-Azië (Turkije). Na zijn dood werd hij al snel bekend. Al twee eeuwen later was de verering in Klein-Azië en Rusland opmerkelijk groot. Mensen vereerden hem om zijn goedheid en vrijgevigheid.

Pas later werd hij ook voor West-Europa een belangrijke heilige. In 1087 brachten Italiaanse zeelieden zijn stoffelijk overschot vanuit Myra over naar het Zuid-Italiaanse stadje Bari. Zij deden dit om het te redden uit de handen van de Saracenen. Vanuit Italië kwam de verering naar Noord-Europa. Sint Nicolaas werd de beschermheilige van schippers en kinderen.

In Nederland is Sint-Nicolaas de meest bekende heilige, zowel voor gelovige als niet-gelovige mensen. Aan de vooravond van zijn feest op 6 december is het in veel gezinnen 'pakjesavond': men geeft elkaar geschenken. Vaak gaan deze cadeaus vergezeld van gedichten, waarin bepaalde eigenschappen of gebeurtenissen uit het afgelopen jaar aangehaald worden. In gezinnen met jonge kinderen of kleinkinderen bestaat nog wel het gebruik dat een familielid of een vriend voor Sint-Nicolaas speelt en iets zegt over de goede en minder goede dingen die de kinderen hebben gedaan. Uit een grote zak verdeelt hij cadeautjes en snoep. Vroeger kregen de kinderen ook een tikje met een roe. Het was oorspronkelijk een gebaar van zegening: de roe beloofde, als de levende tak, bij aanraking vruchtbaarheid.

Tegenwoordig lijkt het feest van Sint-Nicolaas vaak nog slechts een commerciële bedoening. Het gaat enkel nog maar om de cadeautjes en het snoep en volstrekt niet meer om de herinnering aan een goedgeefse heilige.

Sint-Nicolaas wordt meestal vergezeld van Zwarte Piet. Volgens veel liedjes is Zwarte Piet de knecht van Sint-Nicolaas. Maar de oorsprong van Zwarte Piet is niet zo duidelijk: is hij de overwonnen duivel? Een Moorse slaaf? Of is hij niets anders dan het symbool van het kwade, de tegenpool van

Sint, die het goede vertegenwoordigt? Piet luistert immers stiekem aan de schoorsteen en onthoudt alle slechte dingen van de mensen om ze vervolgens aan Sint mee te delen, opdat deze het goede kan belonen en het kwade kan bestraffen.

Deze interpretaties zorgen ervoor dat de figuur van Zwarte Piet omstreden is. Veel mensen ervaren het namelijk als racistisch om een zwart geschminkt iemand op te voeren als knecht of – minstens zo discutabel – als personificatie van het kwaad. In onze tijd wordt vooral de vrolijke kant van Piet benadrukt: Sint-Nicolaas is serieus, Zwarte Piet is de lolbroek. Soms krijgt Piet ook een andere kleur.

Bron: Sint Nicolaas. <http://www.hellighart.nl/feestdagen/multi%20december.html#Nicolaas> (bewerkt).

Sint Maarten

Sint-Maarten is minder bekend dan Sint-Nicolaas. Maar veel mensen kennen wel zijn naam en gedenkdag, 11 november. Zijn feest wordt niet overal gevierd. Waar het wel wordt gevierd, bestaan verschillende tradities. In sommige plaatsen worden optochten georganiseerd; in andere worden vreugdevuren ontstoken. Het meest gebruikelijk is de lampionnoptocht.

Deze laatste traditie komt het meest voor in de noordelijke provincies en in Noord-Holland (waar het ook wel 'keuvelen' wordt genoemd). De kinderen maken lampionnen of hollen bieten uit en gaan met de lichtjes langs de deuren. Daar zingen ze speciale Sint-Maartensliedjes, waarvoor ze snoep of fruit krijgen. Vroeger werd het lichtje rondgedragen in een uitgeholde voederbiet. Hoewel dit soms nog wel wordt gedaan, zijn kleurige, door de kinderen zelf gemaakte of gekochte lampionnen tegenwoordig het meest gebruikelijk. Deze lampionnen worden vaak onder schooltijd gemaakt, bijvoorbeeld in de lessen handenarbeid. Een nieuw verschijnsel is een elektrisch lampje om in de lampion te hangen. Dit is bedoeld om brand te voorkomen.

Vroeger werd met name in Noord-Holland ook veelvuldig gebruik gemaakt van de foekepot om de liedjes die bij de rondgang werden gezongen te begeleiden. Het Sint-Maarten-gebruik werd toen ook wel 'foekepotterij' genoemd.

In de zuidelijke provincies en in Vlaanderen komt het langs de deur gaan ook veel voor, soms in combinatie met een vreugdevuur of een optocht. De vreugdevuren zijn vooral typisch voor Limburg, meestal in combinatie met een optocht. Men verzamelt zich hier in de kerk waar het verhaal van Sint-Maarten wordt verteld. Vervolgens loopt men in een lampionnenoptocht naar een groot vuur (een zogenoemde troshoop) waar 'de arme man' van het vertelde verhaal zich kan warmen. De kinderen krijgen traditioneel een oliebol. In een groeiend aantal dorpen komt het ook voor dat kinderen buiten de viering om van huis naar huis gaan om een lied te zingen en beloond te worden. De Sint-Maartenviering wordt meestal de vrijdag of zaterdag vóór 11 november gehouden om overlap met de start van het carnavalsseizoen (de 11e van de 11e) te voorkómen. Ook buiten Limburg komen hier en daar vreugdevuren voor.

Bron: Sint-Maarten (feest). [http://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Maarten_\(feest\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Maarten_(feest)) (bewerkt).